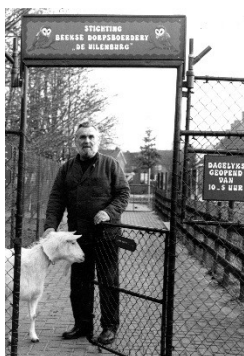

LEZING KINDERBOERDERIJ DE UILENBURG 25 JAAR.

Leo Vugts bij de ingang van
"zijn" Beekse Dorpsboerderij
'DE UILENBURG'

Op deze foto zie je Leo Vugts, oprichter en oud-beheerder van Stichting Dorpsboerderij DE UILENBURG.

Waar komt de naam Uilenburg vandaan? Betekenis: overgang van beekdal naar heidegrond

Uylland
Uylakker
Uilenbergen
Uyleinde

Uil - uyl - ule of oele betekent
overgang van beekdal naar heidegrond

In Hilvarenbeek kende men het Uylland en de Uylakker. Die wijsheid met betrekking tot naamkunde is echter niet alleen aan Bekenaren gekoppeld. Op Landgoed de Utrecht ligt tussen Esbeek en Lage Mierde de 'Uilenbergen'. Een gehuchtje tussen Esbeek en Baarschot, ten noordwesten van de watermolen aan de Reusel, wordt het Uyleinde genoemd.

Het element 'uil', 'uy', 'ule' of 'oele' betekent overgang van beekdal naar heidegrond.

Het paar voorbeelden van oude teksten:

Huybert de Brouwer erft op de Biest *de Uyl Acker* en Korte Voren op 2 febr. 1760

Huybert de Brouwer verkoopt *het Uijlland* met de Korte Voren en de Lange Voren op de Biest op 3 maart 1764 voor f 225.

Kinderen de Brouwer verkopen het bouwland het Uilland op 27 oktober 1836.

Cornelis Hobbelen verkoopt in de herberg van Gerardus Kimenaij op de Biest bouwland het Uilland op 19 mei 1880.

Een stukje geschiedenis van Hilvarenbeek

Historicus Leo Adriaenssen heeft jarenlang studie gemaakt van de geschiedenis van Hilvarenbeek. In zijn boek 'HILVARENBEK ONDER DE HERTIG EN ONDER DE GENERALITEIT' over de geschiedenis van Hilvarenbeek tussen 1400 en 1800, schrijft hij hetvolgende.

Bij een telling in 1437 telde Hilvarenbeek 3500 inwoners. Dat aantal groeide in 100 jaar uit tot 3825 inwoners rond 1530. Vervolgens neemt het aantal inwoners af tot 2000 inwoners rond 1650. De Tachtigjarige e.a. korter durende oorlogen met plunderingen en moord, hongersnood waardoor de mens en dier zo verzwakten dat besmettelijke ziekten onder mens en dier vrij spel hadden.

Begin 1800 Hilvarenbeek had begin 1800 nog maar 2277 inwoners. Dit vertelt meester Hendrik Broeders in zijn 'Geschied- en Aardrijkskundige beschrijving der Gemeente Hilvarenbeek voor de jeugd'.

Er stonden 364 huizen met in totaal 401 woningen. De meeste huizen waren dus vrijstaand. Rondom Hilvarenbeek vond je vooral heide. Het hoofdmiddelen van bestaan waren de kleinschalige landbouw, schapen- en bijenteelt. De bebossing van Gorp en Roovert en van De Utrecht had nog niet plaats gevonden. Ruimte genoeg dus voor de schapen en de bijen. Vanaf 1900 zal dat veranderen. Hilvarenbeek kende nog slechts één bierbrouwerij, twee leerlooierijen, één rosmolen, twee windmolens, een kaarsenmakerij (er was nog geen elektriciteit), een orgelmakerij (Van Hirtum). De bewoners van Hilvarenbeek woonden verspreid over een aantal agrarische herdgangen ook wel gehuchten genoemd, zoals de Westrik.

De hoeven waren vooral van het langgeveltype waarbij het woongedeelte, de stal en de schuur meestal aaneen gebouwd werden. Hoewel ons dorp toen diverse steenovens rijk was waren uit baksteen opgetrokken boerderijen erg zeldzaam. Natuurlijk moest de schrale grond flink bemest worden en het was een kunst voor de boeren om genoeg mest te produceren.

De mest werd gemaakt in de potstal waar het rundvee bijna het hele jaar was ondergebracht. De beesten stonden in een kuil en volgens een oud gezegde 'scheten ze d'r eigen omhoog'. Om ze een droog bed te geven werd dagelijks afgemaaide hei aangevoerd die 'de zeik absorbeerde'. De mest werd verder vermengd met weidemest, strooisel, dunne takken, strohaksel en huisvuil. Regelmatig

werd de grondlaag uit de potstal naar buiten gereden waar geleidelijk aan een geweldige mesthoop ontstond.

Een vrije compositie van de oude Vrijthof met kerken en molen.

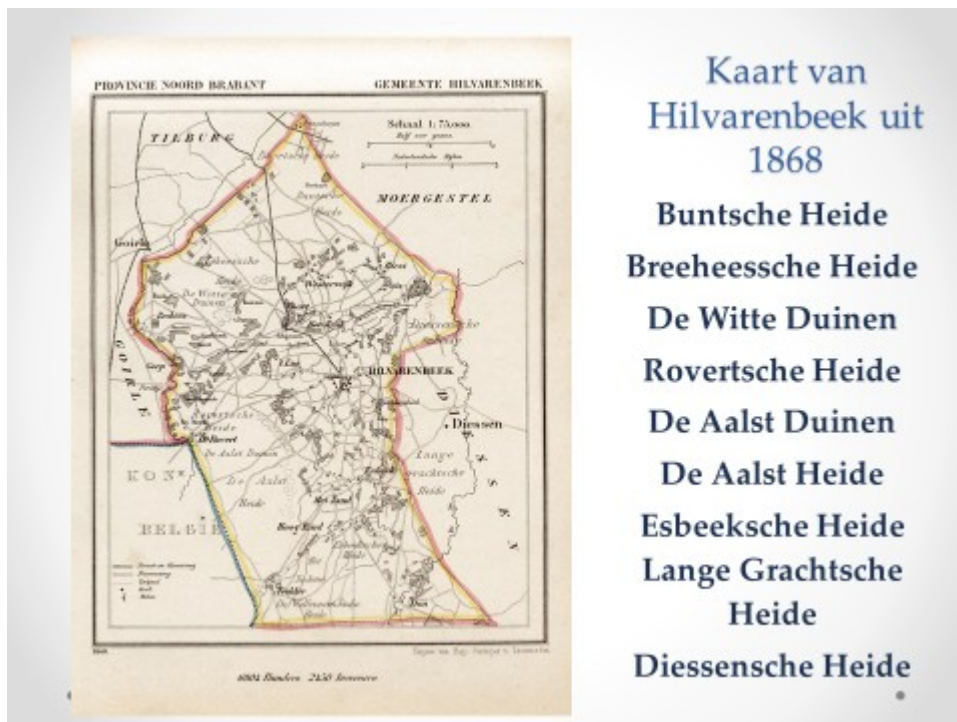
In het dorp woonden de notabelen zoals de schout, secretaris, notaris, chirurgijn, advocaat, pastoor, de kanunniken en sinds 1717 ook de predikant. Daarnaast woonden er ook herbergiers, kooplieden, schoenmakers, hoedenmakers, voerlieden, bierbrouwers, drapeniers, wagenmakers, kuipers, gareelmakers, klompenmakers, kleermakers, touwslagers, schoenmakers, linnenwevers, wolwevers en later kamen daar de sigarenmakers bij. Vooral huisnijverheid.

Het Zolenpad leidde van de Merf naar de Zoelacker.
Zoel is rogge. Roggeakker.

Tegen het dorp aan lagen de akkers, zoals bijvoorbeeld achter de Hoge Zij waar de Zoelacker lag, een roggeakkers, die bereikbaar was via het Zoel- of Zoolpad. Dit pad vinden we nog tussen Vrijthof 10 en 11, dus achter het gemeentehuis. Ondanks de drukke activiteiten in de kleine kern was de landbouw de spil van de Beekse economie.

Zoals de Zoelacker op de foto tegen de dorpskern aanlag, zo langden alle akkers om de dorpskern heen. De weiden en hooibeemden lagen vooral in lange stroken langs de beken. Om de akkers en de weilanden heen vond je uitgestrekte heidevelden.

Geen bossen zoals nu op Gorp en Roover, op Landgoed de Utrecht of in Annanina's Rust.
(Heidevelden op de kaart aanwijzen).

Rond 1900 verandert er veel in de landbouw. De schapenhouderij liep sterk terug door de import van goedkope wol uit Australië. Daarnaast zorgde de introductie van kunstmest ervoor dat het potstalsysteem waarvoor heideplaggen nodig waren, geleidelijk verdween. Hierdoor kreeg de heide steeds minder betekenis en werd er gezocht naar een manier om deze woeste gronden weer productief te maken.

Bosbouw anno 1900. Met behulp van stoomploegen werd de bodem in orde gemaakt voor het planten van bomen.

De opkomst van de mijnbouw in Zuid-Limburg en de daarmee samenhangende vraag naar mijnhout zorgde in deze tijd voor grootschalige ontginning van heidevelden en stuifzanden tot vooral dennenbos. Gemeenten verkochten de heide aan de meest biedende. Van de opbrengst werden de belangrijkste zandwegen verhard. Zo ontstonden de landgoederen zoals wij die nu kennen, Gorp & Roover, De Utrecht, Annanina's rust.

De heidevelden tussen de dorpskernen en de nieuw aangelegde bossen werden verkocht aan de boeren. Zij ontgonnen de woeste grond en breidden zo akkers en weilanden uit. De heide verdween uitgezonderd de meest schrale en de natste stukken. Landbouwgebieden als Laag Spul, Hoog Spul, Veldhoven, Klein Loo, Groot Loo, Grote en Kleine Voort, Driehuizen en Westerwijk zijn allemaal pas ontgonnen heide vanaf 1900.

Na de WOII kreeg Nederland, en dus ook Hilvarenbeek, te maken met een geweldige groei van de bevolking. Nieuwe woningen waren nodig en zo werden akkers en weilanden die aan het dorp grensden bouwrijp gemaakt, verkaveld en verkocht om huizen te bouwen. Zo ontstonden de Elsackers en de Elst, de Drie Eilanden, de Molenakkers, de Doelakkers en de Loosche Akkers. De nieuwste uitbreiding is de Gelderakkers. Ook werden industrieterreinen aangelegd.

Leerde meester Broeders ons niet dat Hilvarenbeek incl. Biest-Houtakker en Esbeek in 1800 slechts 2277 inwoners telde. Nu zijn er dat ongeveer $8000 + 1200 + 1000 =$ ruim 10.000.

Om al die mensen een dak boven hun hoofd te geven werd dus o.a. het plan Doelakkers volgebouwd. Landbouw moest hier wijken voor woningbouw. Langs de oude Eekhool stonden in die tijd vier boerderijen, alle gebouwd rond 1900, in de ontginningstijd dus. Drie ervan zijn er bewaard gebleven.

Eekhool 2 met nog steeds adres Eekhool 2. Hier woonde Piet van den Broek, bijgenaamd 'dikke Pietoom'. Zijn dochter Kee trouwde met Coob de Kort. De gemeente kocht de boerderij met de landerijen en verkocht daarna de boerderij aan Van Spreeuwel, wiens dochter er nu nog woont. De nazaten van De Kort vinden we in het Groot Loo (boerderijmuseum 'Grutje') en in 't Nestven.

Op Eekhool 3, helaas afgebroken, woonde Piet van den Broek met Anna Ketelaars, zus van Jans en Betje Ketelaars de onvergetelijke uitbaters van café De Zwaan. Oomzegger, buurjongen en vrijgezel Toon Rijnen nam de boerderij over. In de jaren 70 verkocht hij de boerderij met landerijen aan de gemeente en vermaakte jong Beek zich wekelijks in de bouwvallige boerderij tot zij als Young Ones een eigen onderkomen krijgen in het voormalige Subliem in de Holstraat. (Inmiddels verhuisd naar De Box).

Eekhool 4

Jans van den Broek
met vader Piet van
den Broek

Jos van den Broek

't Broeiness

Ook Eekhool 4, nu 't Broeiness op Uilenburg 4, werd bewoond door een familie Van den Broek. De eerder genoemde 'dikke Pietoom' woonde er bij zijn dochter Jans. In deze voormalige boerderij wonen nu de mensen van bewonersvereniging 't Broeiness.

Eekhool 5

Harrie van den Broek

Bart en Keeke Rijnen –
van den Broek

Jan Rijnen

Leo Vugts

Op Eekhool 5, nu Uilenburg 6, woonde Jan Rijnen. In 1973 verkocht Rijnen zijn boerderij met landerijen aan de gemeente.

Toen Leo Vugts hoorde dat deze boerderij leeg kwam deed hij zijn uiterste best om hem te mogen huren van de gemeente. Leo woonde toen nog met zijn gezin met twaalf kinderen in een oud maar vooral te klein huis in een zijstraatje van de Hakvoortseweg, ongeveer waar nu 'Hakvoort' staat. Na veel vijven en zessen mocht Leo de boerderij tijdelijk huren. Nog op dezelfde dag dat Jan Rijnen aan het verhuizen was naar de Goirlesedijk, reed Leo Vugts met zijn vrachtwagen vol huisraad achterom. En terwijl de familie Rijnen hun inboedel uit de boerderij droeg, sjuowde Leo zijn spullen al naar binnen. Jan Rijnen heeft nog enkele jaren wat vee gehouden in de Eekhool want hij wist dat dat in goede handen was bij Leo.

Met eigen handen heeft Leo vervolgens de boerderij geschikt gemaakt voor bewoning door zijn grote gezin. Voldoende slaapplekken en woonruimte moest er komen. Zo verbouwde hij de geut tot keuken. Op de foto zie je de tafel gedekt voor het Kerstdiner.

Buiten de boerderij was genoeg ruimte voor de wildebrassen van kinderen om hun energie kwijt te raken.

De speelruimte die de kinderen Vugts aanvankelijk hadden werd in 1975 al vrij snel bouwrijp gemaakt.

Toen Rijnen zijn vee verhuisde naar de Goirlesedijk zorgde Leo dat er ander klein vee kwam, want er was plek genoeg buitenom en, hoe mooi kan het zijn, Leo legde daarmee de kiem voor Kinderboerderij de Uilenburg.

Huifkarren in alle maten

Leo bouwde huifkarren waarmee hij tochtjes maakte met zijn gezin, maar die hij ook beschikbaar stelde tijdens de talloze Hilvermerthen.

Leo,
zijn wagen
volgeladen,
zijn lust
en
zijn leven!

Intussen kon de KPJ, die ontstaan was uit de RK Jonge Boerenstand, de oude varkensstal gebruiken als hun vaste thuishonk. Het kwam er allemaal niet zo nauw.

Toen de wijk De Doelakkers zich geleidelijk aan uitbreidde en er veel zogeheten 'import' kwam wonen, had Leo er lol in dat hij moest uitleggen dat kuikens uit een ei komen en later kip worden. Zijn nieuwe burens niet wisten wat een knèèn was. Ook leende hij regelmatig een marmot of kavia uit aan zeurende kinderen die ze dan vaak binnen enkele weken weer terugbrachten omdat ze de zorg ervoor niet konden opbrengen.

De huidige situatie: de wijk Doelakkers is klaar. Naar naamgeving van de straten kun je de wijk in drieën verdelen: vogelnamen, namen van de gilden en oorspronkelijke namen.

In vogelnamen kun je je ook vergissen: Uilenburg bijvoorbeeld heeft niks met uilen te maken!

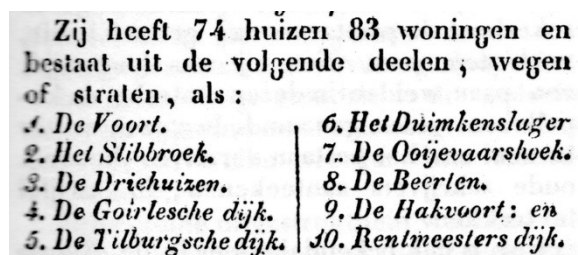
Voor de **oorspronkelijke namen** gaan we eerst even naar het boekje van meester Broeders.

Hilvarenbeek was in zijn tijd verdeeld in zes gehuchten, onderscheiden door de letters A, B, C, D, E, F.

Voor ons is de beschrijving van wijk B ten noorden en ten oosten van de Vrijthof veel belangrijker.

Wijk B had 74 huizen met 83 woningen en kende de volgende “deelen, wegen of straten”

De Voort

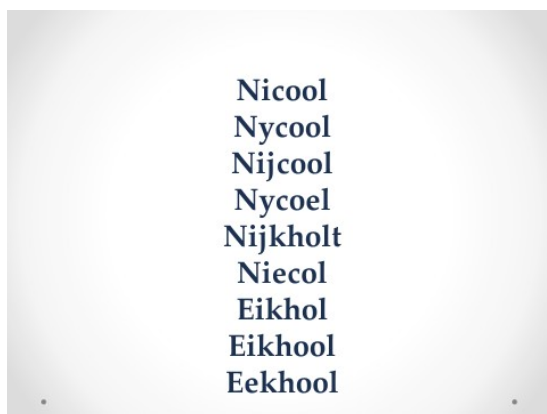
In zijn boekje schrijft Broeders dat de Voort of Voert of Voorde een laagte is, een laag gelegen weg

door een drassig gebied. De Voort was in die tijd een groter gebied waartoe behoorden de Gooren, Eekhool, Slibbroek, Driehuizen en Kleine en Grote Voort.

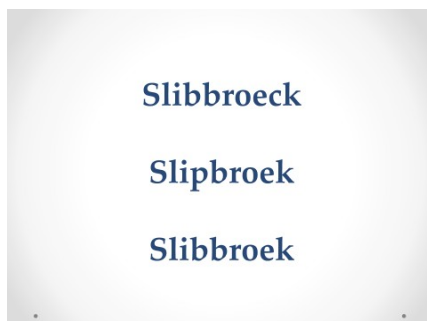
De oudste namen van de Doelakkers zijn:

Eekhool

Kees van Kemenade schrijft: Ongeveer waar nu in de Doelakkers de Eekhool loopt, lag vroeger een zandweg met dezelfde naam. De straatnaam bestaat uit twee delen: het tweede lid "hool" betekent land dat duidelijk lager ligt dan het gebied eromheen, het eerste deel van de naam "eek" kan van de boomsoort eik afkomstig zijn.

Slibbroek

Volgens Kees van Kemenade is Slibbroek een toponiem dat is gegeven aan een deel van het beekdal van riviertje de Roodloop. Het woord broek betekent land dat door een gebrekkige afwatering moerassig is. Slib is modder die door een beek wordt afgezet bij een overstroming. Voordat de

Brabantse beken gereguleerd werden kwamen overstromingen zeer frequent voor.

D'n Oliepint

Volgens de overlevering heeft hier een rosmolen gestaan, waar met door een paard aangedreven molenstenen uit koolzaad olie werd geperst.

Molendries

Jan van Helvoirt laat weten dat er in 1435 sprake is van een 'molendinum venti de Hildwaerenbeke', die in het Slibbroek gestaan moet hebben.

De abdij van Park te Leuven krijgt van Dirck van Tuldela een deel van de windmolen in het Slibbroek.

Hendrick Goessens bezit in 1532 de Moelenecker in het Slibbroek.

De straatnaam Molendries, weiland bij een molen, verwijst nog naar de molen.

Gement

Nabij het Slibbroek stond een **Slotje of Kasteeltje** met grachten en vijvers dat in de 18^e eeuw id gesloopt. Bij de bouw van de Hiltenhal werden resten gevonden van een slotje of kasteeltje met gracht en vijvers dat hier vroeger moet hebben gestaan.

Ook stonden hier twee brouwerijen. Ten zuiden hiervan lag een groot, uitgestrekt weiland dat **de Gemeente** ofwel **Gemene Weide** werd genoemd en in 1830 ten behoeve van de gemeentekas in is verkocht aan bijzondere personen.

Ooijevaarshoek

Jan van Helvoirt schrijft: de lage weilanden en beemden *int Duimkenslaar* of *Duimkenslager* liggen in de 'Ooijevaarshoek' juist ten westen van de Gooren ongeveer 500 meter ten oosten van de Eekhool. Hieruit blijkt dat de Ooijevaarshoek toen ongeveer lag waar het nu ligt.

Goordijk, Korte Dijk, Lange Dijk zijn namen van oude zandpaden die door lage, dus natte, gebieden voerden en daarom verhoogd werden. De Goordijk liep door de Gooren, nog steeds een nat stuk land ten westen van Annanina's rust.

ER ZIJN OOK NAMEN VERDWENEN

Duimkenslager

Volgens het "Miniatuur woordenboek aardrijkskunde" was het een gehucht in Hilvarenbeek.

In het "Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden" wordt Duimkeslager aangeduid als een gehucht anderhalf uur west ten zuiden van Oirschot.

De oudste vermelding van *Duimkenslaar* is uit 1420. Boer E. Reynen van de Biest had in 1945 nog *Duimkenslager 1, 2, 3 en 4* in eigendom.

Maarten Thielemans bezit in 1520 hoeven 'aent Duijmkenslaer' en in het Slibbroek.

Kapellekensvelden

In vroeger dagen moet in de Voort een kapel gestaan hebben maar men weet niet waar en niet aan wie ze was toegewijd. Een paar weilanden werden **Kapellekensvelden** genoemd.

Kaskensveld

In gehucht de **Burgstad** stond een zogenaamd **Heiligkastje** ter ere van **Joannes Nepomucenus**, geplaatst door iemand die in de Gooren, moerassen rond het Spruitenstroompje, verdwaald was en beloofde als hij gered zou zijn zo'n Heiligkastje te plaatsen. De weide waar dat hij dat kastje plaatste werd **Kaskensveld** genoemd.

De overige wijken in het kort: Wijk C bestond uit de gehuchten Biest en Houtakker, Wijk D was de Westervijk, Wijk E bestond uit het Loo, Breehees, Gorp en Roover, Wijk F bestond uit Esbeek, Tulder, Dun, Langegracht, Koevert en Haartgang.

De huizen hadden een huisnummer met vooraan de letter van de wijk: Gelderstraat A178.

Om een lang verhaal kort af te sluiten: de wijk Doelakkers, zeker de Eekhoel zoals het hier vroeger heette, kent een lang geschiedenis.

